

بررسی علل تجرد دختران جوان

دکتر ناهیدالسادات قائم مقام فراهانی*

فاطمه علی میرزایی**

اشاره

دوران گذار از نظام سنتی به مدرن در ایران، کاهش نرخ ازدواج دختران و ظهور پدیده «تجرد قطعی» را با خود همراه داشته است. این پدیده همانند تمام رخدادهای مزایا و معایبی دارد که به نظر متخصصان و بیشتر دختران مجرد، معایب آن نسبت به مزایای آن بیشتر بوده است. بررسی علل کاهش ازدواج دختران، کانون توجه متخصصان علوم مختلف است. این مقاله می‌کوشد، علل این پدیده را از منظر پژوهش‌های مختلف بیان نماید.

ضرورت تشکیل خانواده

خانواده، مهم‌ترین و بنیادی‌ترین نهاد اجتماعی هر جامعه است. مبنای هر خانواده بر اساس ازدواج شکل می‌گیرد. ازدواج و زناشویی از جمله مسائل مهم حیات بشر در طول تاریخ بوده است. برای آشکار شدن اهمیت مسئله، همین

---

* مدرس دانشگاه.

** کارشناس ارشد اقتصاد.

بس که علاوه بر ادیان و مذاهب، علوم مختلفی مانند روانشناسی، جامعه‌شناسی، حقوق، اقتصاد نیز به آن پرداخته است.^۱

۱. ازدواج از دیدگاه اسلام

اسلام، ازدواج جنس مذکر و مؤنث^۲ را با یکدیگر، صورت صحیح ازدواج می‌داند. ازدواج از نظر اسلام، پیمان مقدس و قراردادی رسمی است برای پذیرش یک تعهد متقابل به‌منظور تشکیل زندگی خانوادگی، تا طرفین در سایه آن، در خط سیر معین و شناخته‌شده‌ای از زندگی قرار گیرند. این قرارداد با رضایت و خواسته زن و شوهر و بر مبنای آزادی کامل دو طرف و به‌وسیله الفاظ و عباراتی معین که «عقد»^۳ نامیده می‌شود منعقد می‌گردد و در پرتو آن، روابطی

۱. کرم حبیب‌پور گتایی، غلامرضا غفاری، «علل افزایش سن ازدواج دختران» نشریه زن در توسعه و سیاست، ش ۱، بهار ۹۰، صص ۷-۳۴.

۲. از منظر آیات قرآن کریم، افراد تشکیل‌دهنده ازدواج، یک مرد و زن (همجنس خودتان) است که یا مستقیماً به کلمات مذکر و مؤنث و یا با ضمائر مربوطه به این موضوع، اشاره شده است. تأکید نویسنده به این دلیل است که برخی جوامع بیگانه تشکیل خانواده را به سه شکل تعریف نموده‌اند: مرد با مرد، زن با زن، مرد با زن که قرآن تنها حالت سوم را امر کرده و می‌پذیرد و دو حالت قبلی را به شدت نفی می‌کند: «وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ»؛ و از نشانه‌های او اینکه همسرانی از جنس خودتان برای شما آفرید تا در کنار آنان آرامش یابید و در میانتان مودت و رحمت قرار داد. در این نشانه‌هایی است برای گروهی که تفکر می‌کنند». (روم، آیه ۲۱). «أَنْتُمْ لِنَاثُورٍ الرَّجَالِ شَهْوَةٌ مِّنْ دُونِ النِّسَاءِ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ»؛ آیا شما از روی شهوت به جای زنان با مردان می‌آمیزید؟ آری، شما بسیار مردم جهالت‌پیشه‌ای هستید». (نمل، آیه ۵۵).

۳. تأکید بر کلمه «عقد» به این دلیل است که متأسفانه نوعی از ازدواج در کشور به‌طور مخفیانه باب شده که از آن به «ازدواج سفید» یاد می‌شود. اتفاقی که نه از نظر سنت و نه از نظر شرع، برای خانواده‌های اصیل ایرانی پذیرفتنی نیست. هم‌خانگی بدون ازدواج یا ازدواج سفید، پدیده‌ای است که دختر و پسر به‌عنوان هم‌خانه با یکدیگر زندگی می‌کنند، بی‌آنکه میان آن‌ها پیوند رسمی ازدواج و رابطه زن و شوهری باشد. بسیاری از کارشناسان معتقد هستند یکی از دلایل این نوع ازدواج، عدم مسئولیت‌پذیری حداقل یکی از زوجین است.

بس نزدیک بین زن و مرد پدید می‌آید. ازدواج یکی از بهترین نیازهای آدمی است که مایه برکات بی‌شماری^۱ است. تشویق اسلام به ازدواج خصوصاً در سن جوانی و کراهت اسلام از تجرد^۲ در سخنان معصومین علیهم‌السلام آمده است.^۳

۲. هدف از ازدواج

هدف از ازدواج برای مرد و زن، پاسخ مثبت دادن به سنت الهی و تولید نسل است؛ لذا هر دو در این زمینه بر یک عقیده‌اند. پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله می‌فرماید: «ازدواج سنت من است، هر کس از آن روی برگرداند، از سنت من روی برگردانیده است».^۴ نیز می‌فرماید: «ازدواج کنید، همانا من در قیامت به فراوانی امتم افتخار می‌کنم».^۵

۳. ملاک انتخاب همسر

مهم‌ترین ملاک‌های انتخاب همسر از دیدگاه اسلام عبارت‌اند:

● ایمان و تقوا؛^۶ ملاک اصلی انتخاب همسر است. نقش دین در زندگی بشر بر

---

۱. قال رسول الله صلی‌الله‌علیه‌وآله: «يُفْتَحُ أَبْوَابُ السَّمَاءِ بِالرَّحْمَةِ فِي أَرْبَعِ مَوَاضِعَ عِنْدَ نُزُولِ الْمَطَرِ وَعِنْدَ نَظْرِ الْوَالِدِ فِي وَجْهِ الْوَالِدَيْنِ وَعِنْدَ فَتْحِ بَابِ الْكَعْبَةِ وَعِنْدَ النِّكَاحِ؛ درهای رحمت آسمانی در چهار وقت گشوده می‌شود: موقع بارش باران، زمانی که فرزند به چهره پدر و مادرش می‌نگرد، هنگام گشوده شدن در کعبه، هنگام برپایی مراسم عقد و عروسی» (علامه مجلسی، بحارالانوار، ج ۱۰۳، ص ۲۲۱).

۲. ای مردم! جبرئیل از سوی خداوند لطیف و خبیر بر من نازل شد و گفت: همانا دختران باکره مانند میوه‌های روی درخت هستند. هنگامی که میوه رسید، باید آن را چید وگرنه خورشید آن را فاسد می‌کند و باد آن را تباه می‌سازد. هنگامی که دختران باکره به بلوغ (و سن ازدواج) برسند، برای آنان دوایی جز شوهر نیست وگرنه از فسادشان ایمن نباشید؛ زیرا آنان نیز بشوند.

۳. ر.ک: سید جواد مصطفوی، بهشت خانواده، ج ۱ و ۲.

۴. حسین نوری، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، ج ۱۴، ص ۱۵۳.

۵. شیخ کلینی، الکافی، ج ۶، ص ۲.

۶. «با زنان مشرک ازدواج نکنید، مگر آنکه ایمان بیاورند و همانا کنیز باایمان از زن آزاد مشرک بهتر است، هر چند (زیبایی او) شما را به شگفت آورد و به مشرکان زن ندهید، مگر اینکه ایمان

کسی پوشیده نیست و یکی از ارکان حفظ نظام خانواده، اعتقادات انسان است. کسی که به دین پایبند نباشد، هیچ ضمانتی برای پایبندی وی به رعایت حقوق همسر و زندگی مشترک وجود ندارد. براین اساس، افراد باید در هنگام ازدواج کسی را انتخاب کنند که هم دین‌دار باشد و هم در این زمینه هم‌عقیده باشد.

● اخلاق نیکو؛^۱ یکی از مهم‌ترین و ضروری‌ترین اموری است که در انتخاب همسر باید مورد توجه قرار گیرد.

● اصالت خانوادگی؛^۲ به معنای شهرت، ثروت یا موقعیت اجتماعی نیست، بلکه به معنای سلامت نفس خانواده و صالح و خوش‌نام بودن آنان است و هر قدر گستره این اصالت (در نسل‌های پیاپی) بیشتر باشد، بهتر است. اسلام تأکید دارد که درباره سابقه خانوادگی همسر، تحقیق لازم صورت گیرد و به‌خصوص، مراتب ایمانی و اخلاقی آن‌ها در نظر گرفته شود.

● کفویت (همتایی)؛^۳ ازدواج با افراد هم‌شأن باعث توافق بیشتر در زندگی می‌شود. تکیه اسلام در همتایی، بیشتر بر مسئله ایمان و اعتقاد است.

۴. ضرورت‌های ایجادکننده ازدواج

صاحب‌نظران، ضرورت‌های فردی و اجتماعی‌ای را برای ازدواج ذکر می‌نمایند

بیابورند؛ همانا غلام باایمان بهتر از مرد مشرک است (هرچند شما را به شگفت آورد).» (بقره، آیه ۲۲۱).

۱. مردی به امام رضا علیه السلام عرض کرد: یکی از بستگانم از دخترم خواستگاری کرده، ولی اخلاق بدی دارد. حضرت فرمود: «اگر بدخلق است، دخترت را به ازدواج او در نیاور». (شیخ حرّ عاملی، وسائل الشیعه، ج ۱۴، ص ۵۴).

۲. امام صادق علیه السلام: «با خانواده خوب و شایسته وصلت کنید؛ زیرا بر عرق (نطفه و ژن‌ها) اثر می‌گذارد». (طبرسی، مکارم الاخلاق، ص ۱۰۳).

۳. رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: «مرد مؤمن، همتای زن مؤمن است و مرد مسلمان، همتای زن مسلمان». (شیخ حرّ عاملی، وسائل الشیعه، ج ۱۴، ص ۴۴).

که به اختصار به آن‌ها پرداخته می‌شود.

الف. ضرورت‌های فردی

● پاسخ مثبت به فطرت: انسان به حکم فطرت، دارای غریزه جنسی است. فطرت و طبیعت ایجاب می‌کند انسان رشد نماید و به سوی کمال برود و وقتی به رشد و به درجه کمال رسید، اقناع شود؛ براین اساس ازدواج، برای حفظ جان و تعادل نظام‌های روانی، ضروری است؛ زیرا از نظر اسلام، ازدواج تنها راه پاسخ‌دهی به نیاز جنسی است.

● بروز استعدادها: استعدادها برای بروز و تکامل خود نیازمند محیطی امن و آرام‌اند. ازدواج برای جوان آرامش و آسایش ایجاد می‌کند، استعدادهای او را به حرکت درمی‌آورد و به او امکان می‌دهد که از آن به نیکی بهره‌برداری کند.

● امنیت و آسایش: اصولاً «بلوغ»، یعنی شکوفایی غریزه برای پسر و دختر که با بحران خاصی همراه است. ازدواج این بحران را تسکین می‌دهد و برای جوان محیطی امن ایجاد می‌نماید. در سایه عواطف خانوادگی، روح سرکش او مهار می‌شود و موجبات برخورداری او از نیروی فکری فراهم می‌شود.

● نجات از تنهایی: انسان فطرتاً موجودی اجتماعی است؛ ازاین‌رو، محتاج پشتیبان و یار دلداری است. ازدواج این فایده را دارد که آدمی را از تنهایی و انزوا نجات دهد و همدلی در کنار او و در بستر و آغوش او قرار دهد تا وجودش را عین وجود خود بداند و در غم و دردش شریک باشد.

ب. ضرورت‌های اجتماعی

ازدواج هرچند از یک نظر، مسئله‌ای شخصی و خصوصی است، ولی از نگاهی دیگر، دارای جنبه و اهمیتی اجتماعی است؛ براین اساس ازدواج از ارکان مدنیت

و راهی مطمئن برای تأمین آسایش جامعه و رفاه بشریت است. سود و زیان ازدواج تنها متوجه زوجین نیست، بلکه افراد اجتماع نیز به‌گونه‌ای از آن برخوردار می‌شوند.^۱ سلامت اخلاقی و آرامش جامعه یکی از دستاوردهای ازدواج صحیح و اصولی است.

پیشینه تجربی

با توجه به تحولات پرشتاب اجتماعی و تغییرات سریع فرهنگی که دستاورد دوران گذار^۲ از نظام سنتی به نظام مدرن در ایران است، تفاوت‌های نگرشی بین نسلی، منجر به ایجاد شکاف بین نسل‌ها گردیده است. این فاصله سبب شده تفاوت معناداری در نحوه انتخاب همسر و مجرد ماندن بین دو نسل مادران و دختران وجود داشته باشد و دختران را از ایده‌ها و نگرش‌های مدرن‌تری در این ابعاد برخوردار کرده است. صنعتی شدن و گسترش شهرها، کاهش نفوذ گروه‌های خویشاوندی را بر زندگی انسان‌ها به دنبال داشت. فردگرایی و استقلال اقتصادی و اجتماعی، جایگزین وابستگی‌ها به نظام خانواده و خویشاوندی برای رفع نیازهای انسان گردید. در همین راستا روابط میان زن و مرد و روابط میان جنسیتی نیز تغییراتی اساسی یافت. تجرد زنان یکی از پدیده‌هایی است که در پی تغییرات اساسی در نظام خانواده ایجاد شد.^۳

۱. «فلسفه ازدواج در اسلام»، مجله دیدار آشنا، ش ۱۰، فروردین و اردیبهشت ۱۳۷۸ ش، ص ۲۱.

۲. نظریات اقتصادی، مرحله بعد از نظام سنتی و قبل از نظام مدرن (یا اصطلاحاً مرحله بلوغ اقتصادی) را دوران گذار می‌نامند.

۳. شکوفه سلامتی هرمزی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، «بررسی مقایسه‌ای ادراک‌ها و نگرش‌های دختران مجرد شهر بندرعباس نسبت به ازدواج و پیامدهای تجرد»، دانشگاه هرمزگان؛ ر.ک: مایکل تودارو، توسعه اقتصادی در جهان سوم، ترجمه غلامعلی فرجادی.

بی‌شک، بروز و حضور پدیده «تجرد قطعی» پیامدهای فراوانی برای فرد و جامعه به همراه خواهد داشت. تجرد طولانی، مسئله‌ای فراجنسیتی است، اما برای دختران مسئله و دغدغه‌ای جدی‌تر و بحرانی‌تر است و صدالبته که با آسیب‌های روحی و اجتماعی بیشتری همراه است. بعضی رخدادهای زندگی انسان باید در یک دوره زمانی خاصی اتفاق بیفتد تا بیشترین کمک را به پیشرفت انسان بکند؛ یکی از این رویدادهای زمان‌بندی‌شده اجتماعی، زمان ازدواج برای جوانان و به‌خصوص برای دختران است.

علل و زمینه‌های تجرد دختران

آمارها نشان می‌دهد که با وجود یک میلیون دختر بالای ۳۰ سال در کشور، تجرد قطعی دختران در حال افزایش است؛ پدیده‌ای که می‌تواند زمینه‌ساز آسیب‌های زیادی شود، اما با راهکارهای دینی و علمی و نیز ترویج اخلاقیات، می‌توان از افزایش آن جلوگیری کرد و آسیب‌هایش را به حداقل رساند.

ممکن است در برهه‌ای از زمان به دلیل دگرگونی ذائقه‌ها و ارزش‌ها و علاقه به مدرن شدن، برخی دختران تجرد را انتخاب و در مقابل ازدواج مقاومت کنند، ولی در مرحله بعد، همین دختران تمایل زیادی به ازدواج دارند و بالآخره زندگی متأهلی را با تأخیر شروع می‌کنند. دختران ایرانی به تجرد به‌عنوان یک استراتژی فکر نمی‌کنند. متأسفانه «تجرد ناخواسته» نیز به دختران ایرانی تحمیل شده است. نوسانات جمعیتی دهه ۶۰، الگوی فاصله سنی دختران و پسران،^۱ تغییر نگرش خانواده‌ها، بلوغ دیررس اجتماعی دختران و پسران، آشفستگی اقتصادی و ...

دلایل زیادی برای تجرد دختران مطرح شده است که در ذیل به آن‌ها اشاره

---

۱. فاصله سنی ۵ ساله بین پسر و دختر.

می‌گردد:

● **تحصیلات:** ^۱ پژوهش‌های میدانی داخلی ^۲ و خارجی ^۳ نشان می‌دهد تحصیل دختران در سطوح عالی به‌عنوان اولین و اصلی‌ترین دلیل تجرد آن‌ها معرفی شده است. هیچ دینی به‌اندازه دین اسلام برای تحصیل، اهمیت و احترام قائل نیست.^۴

متأسفانه امروزه علم، تبدیل به «علم تجاری» شده و این نوع نگاه به تحصیلات سبب شده است دختران در حین تحصیل، مقوله مهم ازدواج را به بهای داشتن شغل مناسب و استقلال اقتصادی و نهایتاً ازدواج با فرد مناسب‌تر از دست دهند؛ البته جبران این فرصت تقریباً محال است.

در این مطالعات پس از گفتگو (پاسخ‌گویی به پرسشنامه‌ها) از دختران خواسته شده نظرات خود را راجع به تجردشان بیان نمایند، اکثریت آن‌ها از اینکه در سن ازدواج، تک‌بعدی رفتار نموده و فقط به مسئله ادامه تحصیل پرداخته‌اند، ناراضی بوده و احساس خوبی نسبت به تجردشان نداشتند.

● **عوامل اجتماعی و فرهنگی:** نداشتن خواستگار متناسب با شأن خانوادگی،

۱. محمدامین کنعانی، «پیوند سنت و نوسازی در افزایش سن ازدواج: نمونه ایرانیان ترکمن»، نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران، ش ۱، ۱۳۸۵، صص ۱۰۴-۱۲۶.

۲. آذر اسکندری چراتی، «بررسی عوامل موثر بر تأخیر سن ازدواج در ایران: نمونه مورد مطالعه استان گلستان»، فصلنامه تخصصی جامعه‌شناسی، سال چهارم، ش سوم، ۱۳۹۰، ش.

۳. گلمراد مرادی و محسن صفاریان، «عوامل اجتماعی و اقتصادی مرتبط با افزایش سن ازدواج جوانان (مطالعه موردی شهر کرمانشاه)»، فصلنامه مطالعات جامعه‌شناختی جوانان، سال سوم، ش هفتم، پاییز ۹۱، ص ۸۱.

۴. علی محمدپور، نعمت‌الله تقوی، «عوامل اجتماعی بالا رفتن سن ازدواج جوانان»، مجله مطالعات جامعه‌شناختی، سال پنجم، ش بیستم، پاییز ۹۲، صص ۳۹-۵۳.

۵. قال رسول الله ﷺ: «اطْلُبُوا الْعِلْمَ مِنَ الْمَهْدِ إِلَى اللَّحْدِ؛ از گهواره تا گور دانش بجوید».

داشتن خواهر یا برادر مجرد بزرگ‌تر، چشم‌وهم‌چشمی، افزایش توقعات زوج‌ها و خانواده‌ها و اختلاف فاحش فرهنگی طبقات، تجرد دختران را سبب گردیده است.^{۲،۱}

● شغل: بیکاری یا نداشتن شغل با حقوق مکفی برای پسران، یکی دیگر از علل تجرد دختران است. متأسفانه اوضاع نابسامان اقتصادی کشور و ناتوانی دولت‌مردان در مهار و کنترل معضل بیکاری، یکی از آسیب‌های اجتماعی غیرقابل جبران کشور را رقم زده است.

● مسائل اقتصادی: آشفته‌گی‌های اقتصادی در جامعه در حال‌گذاری که همچنان در برزخ سنت و مدرنیته آشیانه‌گزیده است، تأثیری منفی در ازدواج دختران دارد. شرایط نامساعد اقتصادی، دختران و پسران را تحت تأثیر قرار داده و باعث تجرد گردیده است. امروزه دختران خواهان زندگی مستقل با رفاه نسبتاً بالا هستند و از آنجاکه اوضاع بازار کار و مسکن بسیار نامناسب است، اغلب پسران توان تهیه مسکن را ندارند؛ لذا از ازدواج صرف‌نظر می‌کنند.

به‌عبارت‌دیگر، ترس از شرایط اقتصادی منجر به انتخاب تجرد به‌وسیله جوانان می‌گردد. این در حالی است که جوانان، اعتماد به خدا را به‌عنوان روزی‌رسان مطلق فراموش نموده‌اند. امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «هر کس از ترس فقر ازدواج نکند، نسبت به لطف خداوند بدگمان شده است؛ چراکه خداوند می‌فرماید: اگر آنان فقیر باشند خداوند از فضل و کرم خود بی‌نیازشان می‌کند».^۳

۱. پروانه آستین‌فشان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، «بررسی روند تحولات سن ازدواج و عوامل اجتماعی جمعیتی مؤثر بر آن طی سال‌های ۷۵-۱۳۵۵»، دانشگاه تهران.

۲. مقدس جعفری و علی یعقوبی چوبری، «بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر بالا رفتن سن ازدواج جوانان در رشت»، فصلنامه علمی پژوهشی علوم اجتماعی، واحد شوشتر، ش ۵.

۳. شیخ صدوق، من لا یحضره الفقیه، ج ۳، ص ۳۸۵.

● تغییر نگرش‌ها و تجمل‌گرایی: ورود فرهنگ غرب به کشور، سبب تغییر نگرش دختران امروزی درباره ازدواج شده است. تجمل‌گرایی و رفاه‌زدگی جوانان امروز، منجر به ظهور هزینه‌های سنگین جهیزیه، مهریه‌های کمرشکن و مخارج هنگفت مراسم ازدواج و در نتیجه، کاهش تمایل جوانان به ازدواج گردیده است. حال آنکه اگر جوانان الگوی ازدواج حضرت امیر علیه السلام و حضرت زهرا علیها السلام را سرلوحه زندگی خود قرار دهند، در دنیا و آخرت سعادت‌مند خواهند شد و این امر میسر نمی‌شود مگر آنکه والدین و برنامه‌های اجتماعی و فرهنگی کشور به‌سوی الگوسازی مناسب هدایت گردد.

معایب تجرد از نگاه دختران مجرد

در پژوهشی میدانی، احساسات دختران مجرد نسبت به پدیده تجردشان چنین بیان شده است:

● احساس افراد نسبت به تجرد خویش: از وضعیت خود رضایت نداشته و احساس شکست روانی و افت جسمانی می‌کنند و حالات افسردگی و غمگینی را تجربه می‌کنند.

● نگرش جامعه نسبت به مجردها: افراد مجرد استنباط می‌کنند که در جامعه جایگاه یک فرد متأهل را ندارند و نیز احساس طرد و عدم پذیرفته نشدن می‌کنند.

● چگونگی واکنش افراد مجرد نسبت به موقعیت خود: مقولات استنباط‌شده، پذیرش منفعلانه، واکنش‌سازی و سازگاری هستند.

● نگرانی‌های عمده افراد مجرد در شرایط کنونی، نداشتن امنیت اجتماعی و پذیرفته نبودن مسئله تجرد از طرف جامعه است.

نارضایتی به دلیل تنهایی، احساس دوری اجتماعی و... از دیگر معایب تجرد از

نظر مجردان است.^۱

در پژوهشی دیگر دختران به دلایل ذیل از تجرد ناراضی هستند:

● هويت ناقص: اغلب افراد به نقص در هويت يا بحران هويت در وجود خود اشاره کردند و در مقابل اقلیتی تجرد را نوع خاصی از زندگی دانسته که در آن فرد مجرد نیز مانند همه افراد جامعه، امکان پیشرفت دارد و لزوماً تجرد به معنی عقیم ماندن نیست.

در جامعه ایران، افراد با ازدواج و تشکیل خانواده به هويت زن و مرد بودن دست پیدا می کنند. آن ها احساس می کنند به هويت زن بودن دست نیافته و احساس سکون و رخوت داشته و نمی دانند قرار است چه نقشی را در جامعه ایفا کنند.

درواقع اکثریت زنان مجرد در نتیجه باورهای فرهنگی، دینی، سنتی و در نتیجه ارتباط با دیگران، ازدواج را شکل مطلوب و مشروع زندگی دانسته، تکامل و رشد خود را در ازدواج دیده و معتقدند حال که شرایط ازدواجشان فراهم نشده است، در مسیر رسیدن به هدف از آفرینش خود، دچار سردرگمی و بهت زدگی شده اند.

● دوگانگی احساسات: یکی از اهداف این تحقیق سنجش احساس زنان مجرد نسبت به این سبک از زندگی بوده است. هرچند تعداد معدودی از آن ها رضایت یا نارضیاتی مطلق را اعلام نمودند، ولی به طور کلی زنان در این تحقیق احساسات دوگانه ای داشتند؛ از یک سو از زندگی مجردی راضی و خشنود هستند و از سوی دیگر احساس تنهایی کرده و دیگران را به ازدواج سفارش می کنند.

● محرومیت ناشی از نداشتن فرزند: یکی از علل ایجاد احساسات منفی ناشی

---

۱. محمدباقر کجیاف، «تحقیق کیفی تجردهای ناخواسته در دختران و پسران»، فصلنامه خانواده پژوهی، سال چهارم، شماره ۱۴، سال ۱۳۸۷، ص ۱۲۳.

از تجرّد در میان زنان، محرومیت از داشتن فرزند است. بر اساس تعاریف جدید، پدر و مادر شدن چیزی فراتر از صرف به دنیا آوردن بچه است. پدر و مادر بودن به فرایندی اشاره می‌کند که در آن یک فرد بزرگسال هویت جدیدی پیدا کرده و رابطه‌ای خاص با کودک یا کودکان پیدا می‌کند. در واقع والد شدن، پیدا کردن یک نقش اجتماعی جدید است که تغییری مهم در زندگی و هویت فرد محسوب می‌شود.^۱

نتیجه‌گیری

در پژوهش‌های پیش‌گفته، علل تجرّد به ترتیب تحصیلی، اجتماعی، شغلی، اقتصادی، تغییر نگرش و تجمل‌گرایی ذکر شده است، اما نتایج اغلب پژوهش‌ها به این موضوع اشاره دارد که مدرن شدن کشورها که نمود خود را در «تحصیلات عالی» زنان نشان می‌دهد، اصلی‌ترین دلیل کاهش نرخ ازدواج دختران معرفی شده است. حال که امر کاملاً مهم و مقدس علم‌آموزی، نتیجه به ظاهر معکوسی را رقم زده است و با توجه به اینکه اکثر کودکان و جوانان کشور مشغول تحصیل هستند؛ لذا می‌توان از این فرصت استفاده کرد و با آگاه‌سازی و آموزش همه‌جانبه جوانان، خانواده‌ها، اهتمام به نهادینه کردن آموزه‌های دینی در سنین کودکی و احترام به ارزش‌های دین در سطح جامعه (تشویق به ازدواج بهنگام)، را در قالب متون درسی گنجانند. از سوی دیگر برنامه‌ریزی دولتمردان برای کاهش هزینه‌های ازدواج و ساماندهی اوضاع اقتصادی و اشتغال می‌تواند این معضل را به حداقل برساند.

۱. زینب ایزدی و سید حسن حسینی، «پدیدارشناسی تجربه زیسته زنان مجرد جمعیت مورد مطالعه: زنان مجرد بالای ۳۵ سال شهر تهران»، نشریه مطالعات زنان، دوره ۱۴، ش ۱، ص ۴۱.